

Dr. sc. Maja Iveljić, docent

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

Mr. Iur. Amar Lukavačkić

Doktorant Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli

PROCESUIRANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALA PRED SUDOM
BOSNE I HERCEGOVINE

SAŽETAK: Organizovani kriminal predstavlja ozbiljnu prijetnju za svaku državu, uključujući i Bosnu i Hercegovinu, a borba protiv istoga predstavlja veliki izazov za pravosudni sistem i sigurnost građana. Uprkos naporima vlasti, organizovani kriminal se razvija na način da se prilagođava novim tehnologijama, a sva kako bi se izbjeglo otkrivanje i kažnjavanje istoga. Autori će u radu provesti empirijsko istraživanje za ukupno 160 predmeta organizovanog kriminala koji se odnose na procesuiranje učinitelja istog krivičnog djela pred Odjelom za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Suda Bosne i Hercegovine u periodu od 2005. godine, pa do danas. Stoga predmet istraživanja predstavlja procesuiranje učinitelja organizovanog kriminala pred spomenutim sudom. Varijable koje su korištene u istraživanju su: godine života učinitelja, zanimanje učinitelja, stepen stručne spreme učinitelja, bračno stanje učinitelja, broj djece učinitelja, imovinsko stanje učinitelja, ranija osuđivanost učinitelja, položaj u organiziranoj kriminalnoj grupi, pojavni oblik organizovanog kriminala, izrečene mjere osiguranja, sumarne forme postupanja korištenih za rješavanje krivičnih postupaka, izrečene krivične sankcije za organizovani kriminal, olakšavajuće okolnosti, otežavajuće okolnosti, vrijednost pribavljene protivpravne imovinske koristi, imovinskopравни zahtjev oštećenog i broj krivičnih predmeta organizovanog kriminala gdje je kazna zatvora smanjena ili povećana u drugostepenom postupku. U naznačenom periodu pred Sudom Bosne i Hercegovine je pravomoćno osuđeno 215 učinitelja organizovanog kriminala, dok je oslobođeno njih 117, te je presuda kojom se optužba odbija donesena za njih 15. Među pojavnim oblicima organizovanog kriminala koji je procesuiran preovladavaju neovlašten promet opojnim drogama (81), krijumčarenje osoba (38), pa krivotvorenje isprave (21), te slijede sa po 15 slučajeva razbojništvo, pranje novca i trgovina ljudima.

Ključne riječi: organizovani kriminal, krivični postupak i kažnjavanje, Sud Bosne i Hercegovine, empirijsko istraživanje

1. Uvod

Kao društvena pojava organizovani kriminal konstantno predstavlja opasnost po sigurnost od lokalnog do međunarodnog nivoa, te tako destruktivno djeluje na društvene, ekonomske i političke procese svake zemlje. U literaturi nema jedinstvene definicije o organizovanom kriminalu. Organizovani kriminal može se definisati u širem i užem smislu. U *širem* smislu, organizovani kriminal je koordinirano, zajedničko vršenje krivičnih djela od strane više lica, a u *nešto užem* smislu obuhvata vršenje krivičnih djela u okviru zločinačke organizacije (bande, grupe, zločinačkog udruženja), koja je organizovana po hijerarhiji u kojoj zajedničku aktivnost vrše organizator i najmanje dva člana zločinačkog udruženja.¹ S druge strane, u *užem* smislu predstavlja zajedničko izvršenje krivičnih djela radi ostvarenja ekonomske i (ili) političke moći.²

Definicija koja je postala temelj za sve druge je ona od Michael Matza prema kojoj organizovani kriminal obuhvata sve "kriminalne i duge nezakonite aktivnosti velikih, trajnih, multi ekonomskih organizacija koje su osnovane prije svega u kriminalne svrhe, uz riješenost da koriste korupciju i nasilje u svojim aktivnostima".³

Eliot ga definiše kao smišljen društveni poremećaj u kome grupa profesionalnih prestupnika djeluje organizovano, planski, sa podjelom zadataka, discipline i odgovornosti unutar svoje kriminalne organizacije s ciljem sticanja dobiti i profita, te koja ima veze sa državom i pojedinim njenim organima u pogledu saradnje organa koji primjenjuju zakon sa onima koji ga ne poštuju i žele da izigraju.⁴

Sličnu definiciju prethodnoj daje M. Bošković koji smatra da organizovani kriminal obuhvata organizovano kriminalno djelovanje sa ciljem pribavljanja protivpravne imovinske koristi i ostvarivanja profita, ali isto tako i one oblike organizovanog kriminalnog djelovanja gdje je kriminalna organizacija uspjela da uspostavi određene veze sa državom i njenim organima.⁵

Iz navedenih definicija proizilaze osnovne karakteristike i kriteriji koji se moraju ispuniti da bi se moglo raditi o organizovanom kriminalu. To su da se organizirana kriminalna grupa mora sastojati od najmanje tri osobe, zatim da činjenje takvih kriminalnih djelatnosti mora biti s namjerom sticanja što veće zarade i moći, podjela zadataka i organizacije unutar same kriminalne grupe mora da se temelji na subordinaciji

¹ Ena Sikira, *Najveće kriminalne organizacije u svijetu i njihov uticaj na transnacionalni kriminalitet*, Anali Pravnog fakulteta u Zenici, vol. 1, br. 29, Zenica, 2021, str. 231.

² *Ibid.*

³ Mina Zirojević, Dragan Đukanović, Dejan Gajić, *Tradicionalna shvatanja o kriminalu, organizovanom kriminalu i transnacionalnom organizovanom kriminalu*, u: Zbornik radova sa međunarodne konferencije "Organizovani kriminalitet- izazov XXI veka", Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012, str. 22.

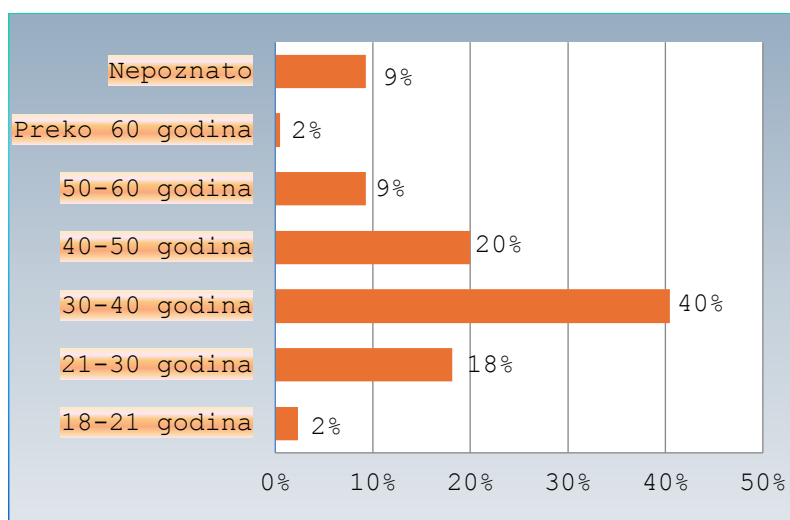
⁴ *Ibid.*

⁵ Ivan Joksić, Vladimir Božović, *Organizovani kriminalitet kao globalna pretnja*, u: Zbornik radova sa međunarodne konferencije "Organizovani kriminalitet- izazov XXI veka", Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012, str. 40.

i nadređenosti jednih prema drugima, pa da se učinjenje krivičnih djela uvijek temelji na složenom planu i raspodjeli zadataka, članovi grupe se u činjenju kriminalnih radnji koriste raznim metodama i vještinama, kao i da se bave poslovima koji su najtraženiji na tržištu, neizostavno su u sprezi sa državnim vlastima, te da je organizirana kriminalna organizacija u pravilu tajna koja funkcionira na osnovu pisanih i nepisanih pravila.⁶

Predmetom istraživanja ovog rada su bila kriminološka obilježja 215 osoba koje su pravomoćno osuđene pred Sudom Bosne i Hercegovine, kao i neka fenomenološka obilježja krivičnog djela organizovanog kriminala, te njihovo sankcioniranje pred istim sudom. S druge strane, pravomoćno je oslobođeno 117 osoba, a presuda kojom se optužba odbija je donesena za njih 15. Bitno je istaći da temporalni okvir istraživanja obuhvata period od 2005. godine do danas, ali i da su istraživanjem obuhvaćeni samo oni predmeti koji su u ovom periodu okončani pred Sudom Bosne i Hercegovine i to samo oni koji su bili dostupni (prvostepene i drugostepene odluke, eventualno trećestepene odluke) na web stranici u odjeljku sudska praksa navedenog suda.

2. Rezultati predmetnog istraživanja

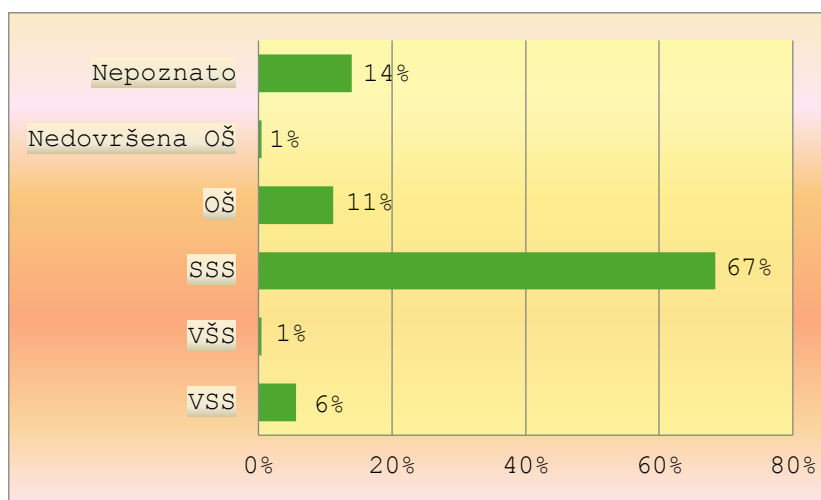

Grafikon 1. Starosna dob učinitelja

U spomenutom razdoblju među učiniteljima su preovladavali oni koji su *tempore criminis* bili 30-40 godina starosti i to njih 87 (40%), zatim slijede učinitelji uzrasta 40-50 godina, njih 43 (20%), te onih koji su 21-30 godina starosti, njih 39 (18%), dok je svega 9% bilo učinitelja 50-60 godina starosti i sa po 2% učinitelja 18-21 i preko 60 godina starosti. Može se zaključiti da su među procesuiranim učiniteljima organizovanog

⁶ Vanda Božić, Suzbijanje organiziranog kriminaliteta u svjetlu pozitivnog kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske, u: Zbornik radova "Suzbijanje organizovanog kriminala kao preduslov vladavine prava", Vršac: Institut za uporedno pravo u Beogradu, 2016, str. 288.

kriminala u posmatranom vremenskom periodu preovladavali učinitelji mlađe i srednje životne dobi, dok je najmanje bilo onih treće životne dobi. Ipak, rezultati istraživanja nisu iznenađujući imajući u vidu da se danas mladi žele obogatiti “preko noći” sa malo napora i rada, da smatraju kako se može dobro živjeti pribjegavajući različitim oblicima “snalaženja” koji podrazumijevaju i vršenje kriminaliteta, te da društvo toleriše takva ponašanja.⁷

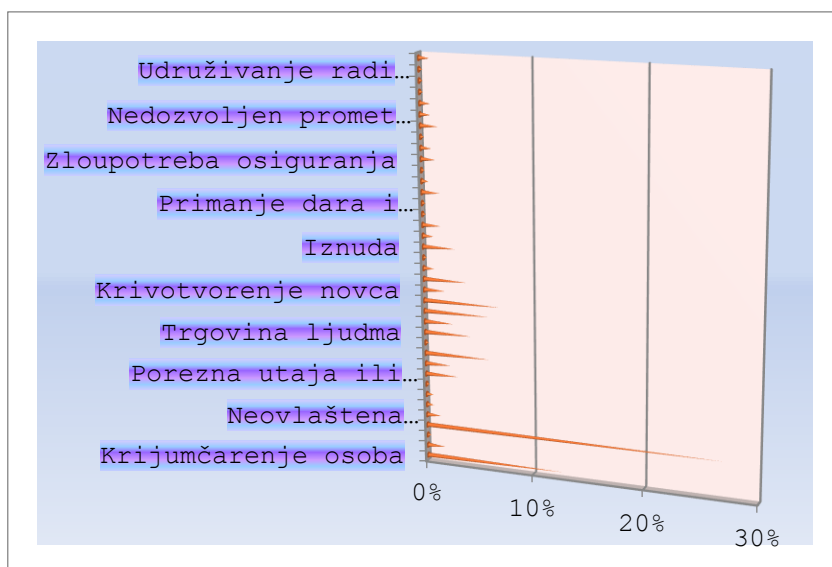

Grafikon 2. Stručna sprema učinitelja

Kada je u pitanju stručna sprema osuđenih lica, većina ima srednju stručnu spremu, njih 147 (67%), a visoku stručnu spremu ima 12 (6%) osuđenih. Završenu osnovnu školu ima 24 (11%), a višu školu svega 1% osuđenih osoba. S obzirom na navedene podatke može se zaključiti da je većina osuđenika stručno osposobljena. Primjetan je i značajan nedostatak evidentiranja stručne spreme (14%), ali i drugih podataka o identitetu osuđenog lica u presudama koje donose sudovi što svakako nije u skladu sa zakonskim odredbama o osobnim podacima osumnjičene/osuđene osobe.

⁷ Olivera Bačanović, Nataša Jovanova, *Tranzicija, mladi i kriminalitet*, Zbornik radova: 20 godina od razbijanja SFRJ, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2011, str. 261-263., Đorđe Ignjatović, *Izučavanje organizovanog kriminaliteta*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Crimen- časopis za krivične nauke, br. 3, vol. 54, god. XVII, Beograd, 2016, str. 45-46.

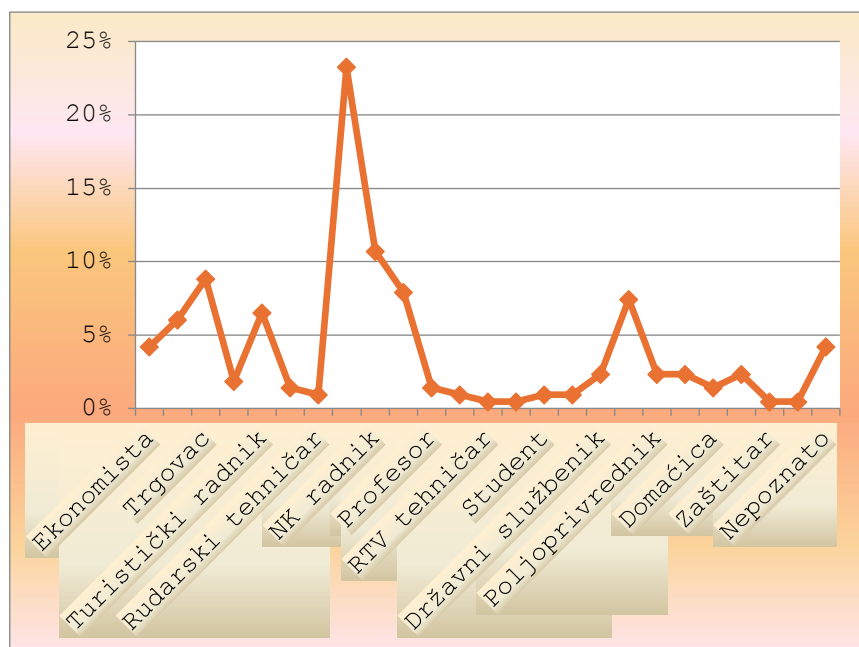
Thrasher je u svojoj studiji o 1313 bandi (eng. *gangs*) u Čikagu utvrdio kako je najveći broj slučajeva onih koji su maloljetnici od 11-17 godina života (njih 455) i mlađih punoljetnih osoba (njih 305), kao i čak djece uzrasta 6-12 godina života (njih 18), te da posebno maloljetničke bande mogu lako postati organizovane kriminalne grupe. Vidi više u: Frederic M. Thrasher, *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*, University of Chicago Press, Chicago, 1973, p. 59-62.

Grafikon 3. Pojavni oblici organizovanog kriminala

Od pojava oblika organizovanog kriminala koji su procesuirani pred Sudom Bosne i Hercegovine preovladava krivično djelo neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga u čak nešto više od 1/3 slučajeva i to njih 81 (27%), potom slijede krijumčarenje osoba (njih 38 ili 13%), krivotvorenje isprave (njih 21), te po petnaestak slučajeva krivična djela razbojništvo, pranje novca i trgovina ljudima i sa po desetak slučajeva krivična djela teška krađa, porezna utaja ili prevara, iznuda, porezna utaja, obmana pri dobijanju kredita ili drugih pogodnosti i krivotvorenje novca. S druge strane, značajan je broj onih krivičnih djela koja su učinjena u svega nekoliko slučajeva, a to su sljedeći pojavni oblici organizovanog kriminala: pronevjera u službi, organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenja migranata, neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, neovlašten promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe, razbojnička krađa, nedovoljena proizvodnja i promet oružja ili eksplozivnih materija, nedovoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija, krijumčarenje, zloupotreba položaja ili ovlaštenja, teško ubistvo, ubistvo, sprečavanje dokazivanja, primanje dara i drugih oblika koristi, lažno prijavljivanje, prikrivanje, ometanje rada pravosuđa, zloupotreba osiguranja, prevara, teška tjelesna povreda, carinska prevara, nedovoljen promet akciznih proizvoda, ovjeravanje neistinitog sadržaja, falisifikovanje isprave, udruživanje radi činjenja krivičnog djela i organizovanje grupe ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe. Također, u svom istraživanju da je neovlaštena proizvodnja i stavljanje

u promet opojnih droga najčešći pojvani oblik organizovanog kriminala bilježe i S. Brady,⁸ I. Mihajlovskaja,⁹ i A. Fejzić¹⁰.

Grafikon 4. Zanimanje učinitelja

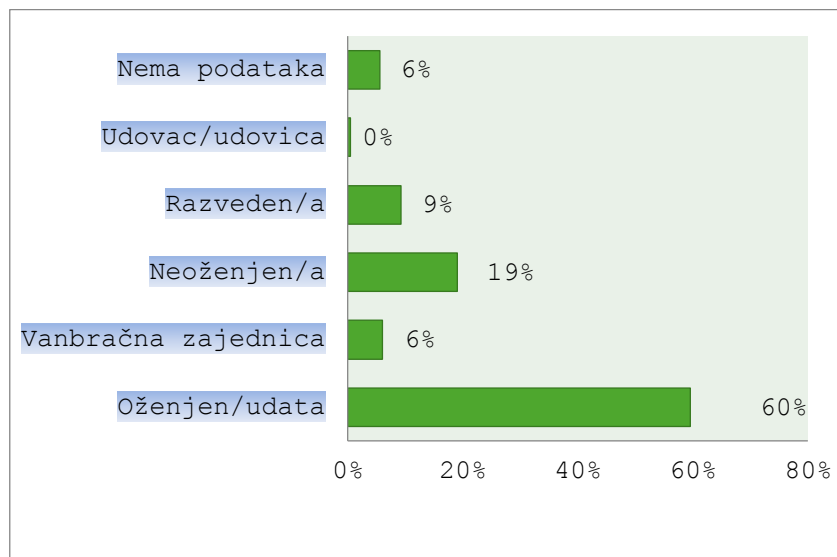
U Grafikonu broj 4. dat je prikaz zanimanja osuđenih osoba za organizovani kriminal. Najviše je zastupljeno metalsko zanimanje (monter centralnog grijanja i vode, bravar, automehaničar, strojarski tehničar, mehaničar radnih mašina, mašinski tehničar, mašinski bravar, matalostrugar, autolimar, zavarivač, mehaničar mašina i postrojenja, inženjer mašinstva, metaloglođač) i to kod 50 osuđenih (23%), njih 23 (11%) su NK radnici, a zatim slijede trgovci sa zastupljenošću od 9% (njih 19). Saobraćajni tehničar (vozač, tehničar drumskog saobraćaja) je zanimanje koje ima njih 17 (8%), a elektro i IT zanimanje (elektrotehničar, elektromonter mreža i postrojenja, elektroinstalater, elektroinženjer, elektroničar telekomunikacija, informatički programer) se javlja kod 16 osuđenih (7%) i turistički radnik (konobar, ugostitelj, recepcioner) kod njih 14 (7%). Potom slijede zanati (keramičar, limar, mesar, staklar, stolar, vodoinstalater, krojač, tekstilni tehničar, pekar, moler, tesar) sa 6%, dok se zanimanje ekonomista javlja u 4% slučajeva (njih 9) i podaci o zanimanju isto tako nisu bili poznati u 4% slučajeva. Sa po 2% su zastupljena zanimanja kao što su zdravstveni radnik, državni službenik,

⁸ Sheelagh Brady, *Organizovani kriminal u BiH- tihi rat koji iz zasjede vode bezubi tigrovi ili rat koji još nije vođen?* Sarajevo, 2012, str. 30.

⁹ Zvonimir Dujmović, *Opseg i kretanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1992. do 1997. godine*, Kriminologija i socijalna integracija, vol. 5, br. 1-2, Zagreb, 1997, str. 38.

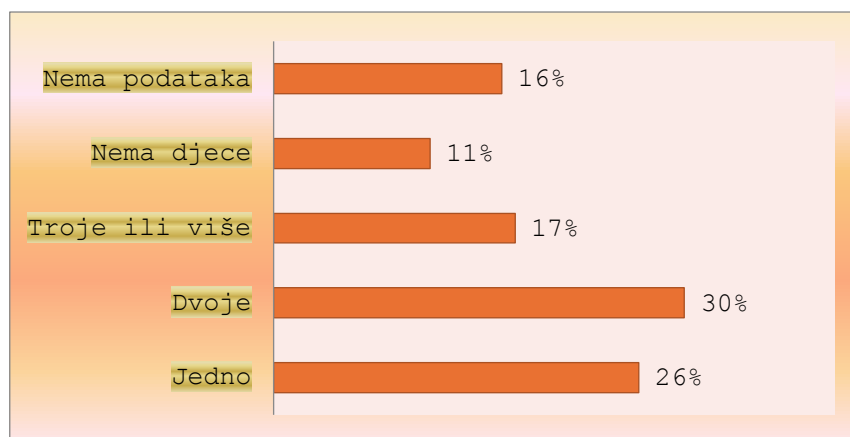
¹⁰ Aldina Fejzić, *Regionalna saradnja u borbi protiv organizovanog kriminala na području Jugoistočne Evrope*, Magistrski rad, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2019, str. 27.

zemljoradnik/poljoprivrednik, penzioner i građevinski radnik. Sa po svega 1% su zastupljena zanimanja kao što su hemijski tehničar, profesor, domaćica, rudarski tehničar, privatni poduzetnik, student,¹¹ diplomirani pravnik, RTV tehničar, šumarski tehničar, zaštitar i ratarski tehničar.

Grafikon 5. Bračno stanje učinitelja

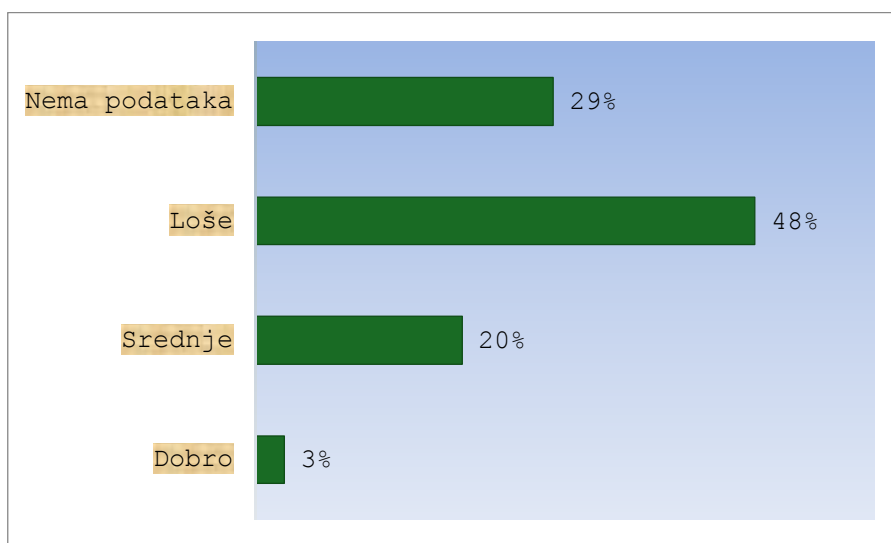
Kada je riječ o bračnom statusu procesuiranih učinitelja organizovanog kriminala, znatno više je onih koji žive u određenoj zajednici života (bračna ili vanbračna zajednica) sa čak 66% ili njih 141, dok je onih koji nisu u nekoj životnoj zajednici (neoženjen/a, razveden/a i udovac/udovica) u vrijeme suđenja osjetno manje sa 28% ili njih 62.

Grafikon 6. Broj djece učinitelja

¹¹ Vidi npr. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Ismet Graca* (broj: X-K-08/638-3) od 08.02.2010. godine.

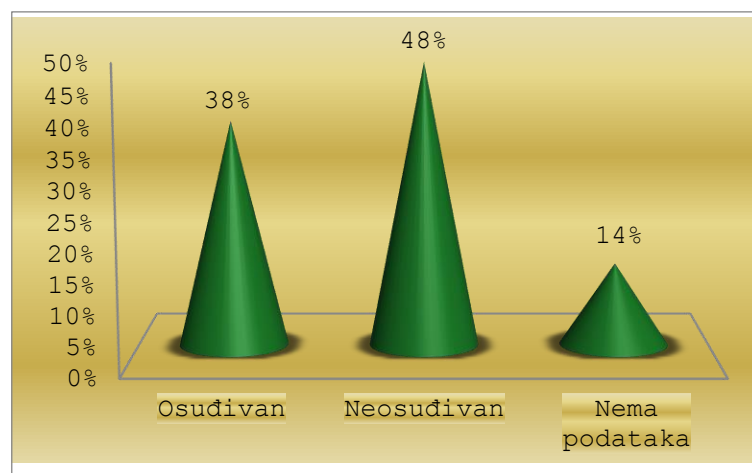
U Grafikonu broj 6. dat je prikaz broja djece osuđenih osoba za organizovani kriminal. Najviše osuđenih ima dvoje djece njih 63 (30%), jedno dijete ima njih 56 (26%), troje ili više djece ima 37 (17%) osuđenih, 24 njih (11%) nema djece, dok je 16% podataka o broju djece ostalo nepoznato. Na osnovu prikazanih podataka možemo vidjeti da se uglavnom radi o porodičnim osobama što je po našem mišljenju negativan pokazatelj, jer bi porodične osobe trebale da imaju izraženiju svijest o moralnim i porodičnim vrijednostima.

Grafikon 7. Imovinsko stanje učinitelja

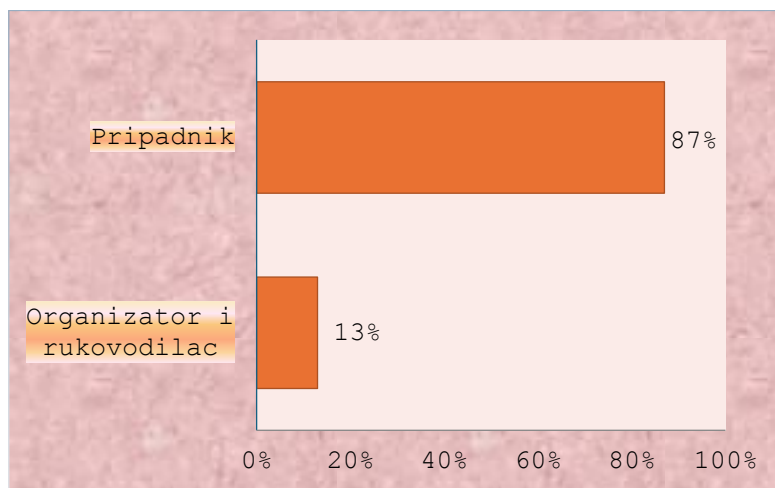
Kada se radi o imovinskom statusu učinitelja organizovanog kriminala koji su procesuirani u spomenutom razdoblju preovladavaju oni koji su lošeg (slabog) imovinskog stanja i to u gotovo polovini slučajeva (njih 104), pa onih srednjeg sa 20% (njih 43), te sa svega 3% (njih 6) onih koji su dobrog imovinskog stanja. Također, treba napomenuti da u oko trećini slučajeva (njih 62) u uvodnom dijelu presude nisu bili dostupni podaci o imovinskom stanju učinitelja. Iz navedenog proizilazi da su vjerovatno nezaposlenost¹² i generalno nizak životni standard u zemlji bili jedan od okidača učinitelja da postanu pripadnici određene grupe za organizovani kriminal s ciljem sticanja imovinske koristi.

¹² U literaturi se još kao ekonomski faktori ispoljavanja orgnizovanog kriminala navode: porast stope inflacije, visoka potražnja za određenim proizvodima i uslugama, pristupačnost snadbijevanja proizvodima ili uslugama i konkurentnost tržišta („niske barijere” i povoljnost za ulazak kriminalnih grupa. Vidi više u: Branislav Milosavljević, *Organizovani kriminal: preventivni pristup*, Međunarodni problem, Institut za međunarodnu politiku i privredu vol. LXVIII, br. 2-3, Beograd, 2016, str. 213-222., Biljana Simeunović Patić, Miroslav Brkić, Aleksandar L. Jugović, *Socijalne nejednakosti i siromaštvo kao društveni kontekst kriminala*, Godišnjak fakulteta političkih nauka, vol. 2., br. 2, Beograd, 2008, str. 454-458.

Grafikon 8. Ranija (ne)osuđivanost učitelja

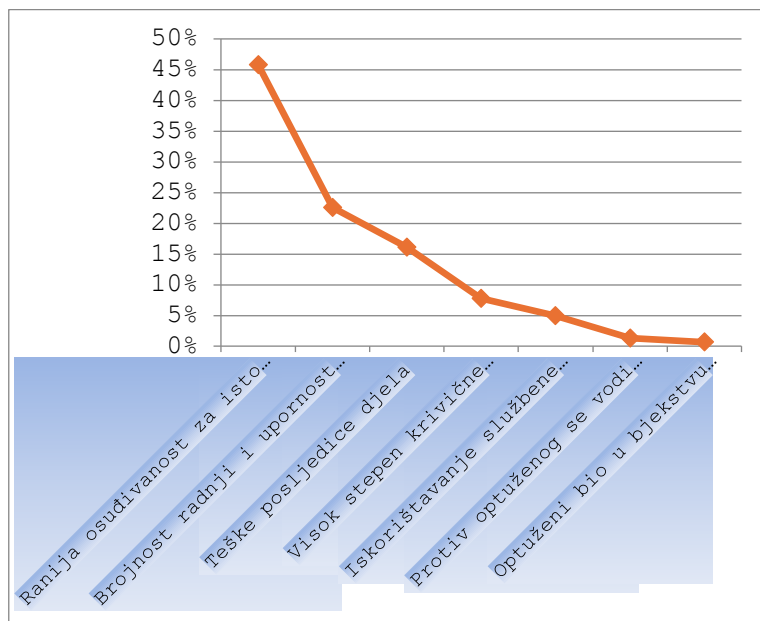
U Grafikonu broj 8. dat je prikaz zastupljenosti osuđenika s obzirom na raniju osuđivanost. Uočava se da je približno jednak broj ranije osuđivanih i neosuđivanih, pa je tako ranije osuđivanih lica bilo 82 (38%), a neosuđivanih 103 (48%). Veliki procenat povratnika u činjenju krivičnih djela ukazuje da ranija kazna nije dovoljno preventivno djelovala na učitelje ni po vrsti niti po načinu izvršenja iste i da bi možda kod ponovnog izricanja kazne istu trebalo pooštriti. U uvodnom dijelu presude nije bilo dostupno 14% podataka o ranijoj osuđivanosti učitelja.

Grafikon 9. Položaj učitelja u organiziranoj grupi

Prema istraživanju *Transcrime* kao i u Hrvatskoj i Sjevernoj Makedoniji, u Bosni i Hercegovini djeluje manji broj kriminalnih organizacija (1-10 pripadnika) u prosjeku sa tri do deset pripadnika, čije strukture nisu strogo hijerarhijski postavljene, već su prilično

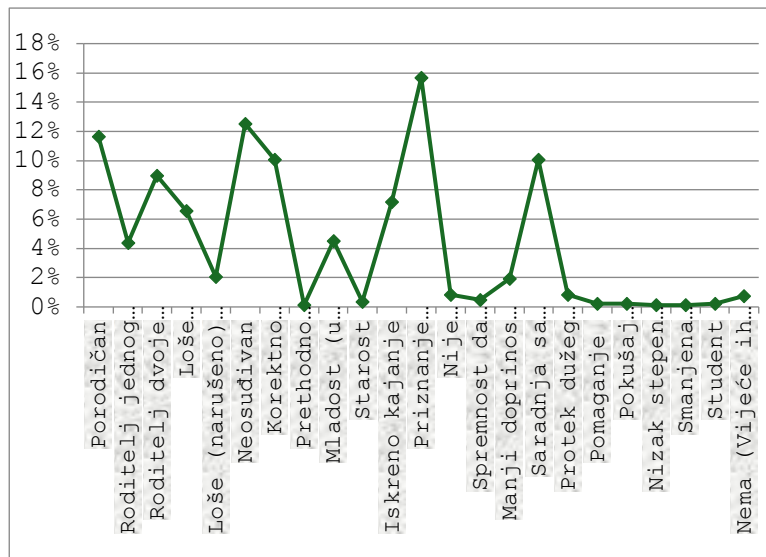
labave, fleksibilne i nezavisne.¹³ Tako su prema našem istraživanju u velikoj većini slučajeva sa čak 87% (njih 187) procesuiranih već bili pripadnici ili pristupili kriminalnoj organizaciji radi obavljanja određenih operacija unutar iste, dok je znatno manje sa 13% (njih 28) bilo organizator ili rukovodilac kriminalne organizacije.

Grafikon 10. Otežavajuće okolnosti

Prilikom odmjeravanja krivične sankcije učiniteljima nekog od pojava oblika organizovanog kriminala vijeća Suda Bosne i Hercegovine su često uzimala u obzir veliki broj otežavajućih okolnosti, među kojima su: ranija osuđivanost za isto ili istovrsno krivično djelo (njih 71 ili 46%), brojnost radnji i upornost pri vršenju krivičnih djela (njih 35 ili 23%), teške posljedice djela (njih 25 ili 16%), visok stepen krivične odgovornosti (njih 12 ili 8%), iskorištavanje službene funkcije za izvršenje krivičnog djela (njih 9 ili 5%), dok je u svega sa po 1% kao otežavajuće okolnosti uzimalo to da se protiv optuženog vodi drugi krivični postupak (njih 2) i da je optuženi relativno duži period bio u bjekstvu.

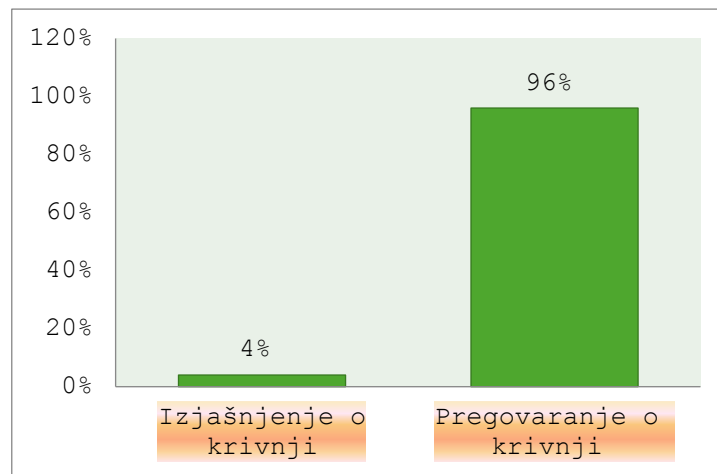
¹³ Članovi su lični poznanici i zajednički interes im je pribavljanje protivpravne imovinske koristi učinjenjem jednog ili više krivičnih djela. Vidi više u: Željko Bjelajac, Jelena Matijašević, *Značaj borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala u procesu pridruživanja zemalja Zapadnog Balkana Evropskoj uniji*, u: Konferencija- Evropska unija i Zapadni Balkan-izazovi i perspektive: Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2013, str. 544., Vera Stojarova, *Organized Crime in the Western Balkans*, HUMSEC Journal, no. 1, Graz, 2007, p. 93-96.

Grafikon 11. Olakšavajuće okolnosti

Prilikom odmjeravanja krivične sankcije učiniteljima nekog od pojava oblika organizovanog kriminala pretresna vijeća Suda Bosne i Hercegovine vijeće su često uzimala u obzir veliki broj olakšavajućih okolnosti, i to sljedeće: priznanje krivnje, odnosno učinjenja krivičnog djela (16% ili njih 129), zatim neosuđivanost optuženog (13% ili njih 103), porodičnost optuženog (12% ili njih 96), saradnja sa tužilaštvom ili sudom i korektno držanje pred sudom (po 10% ili njih 83), da je optuženi roditelj dvoje ili više djece (9% ili njih 74), iskreno kajanje i loše materijalno stanje optuženog (po 7%), mladost učinitelja *tempore criminis* i da je roditelj jednog djeteta (po 4%), te loše zdravstveno stanje učinitelja ili članova njegove porodice i njegov manji doprinos činjenju krivičnih djela (po 2%). Izuzetno rijetko, jednom ili nekoliko puta su korištene okolnosti poput: starost učinitelja, njegovo prethodno vladanje, nije pribavljena protivpravna imovinska korist, spremnost učinitelja da vrati protivpravnu imovinsku korist i prihvati posljedice krivičnog djela, protek dužeg vremena od učinjenja krivičnog djela, pomaganje, pokušaj krivičnog djela, nizak stepen obrazovanja, smanjena računljivost, te da je optuženi bio student. Kada je riječ o najčešće korištenim olakšavajućim okolnostima prilikom odmjeravanja kazne slične rezultate u svojim istraživanjima bilježi grupa autora u USAID-ovom

projektu “Pravosuđe protiv korupcije u Bosni i Hercegovini”¹⁴, M. Sendić i A. Ćosić¹⁵ i grupa autora predvođena R. Kojović¹⁶.

Grafikon 12. Pojednostavljene forme postupanja

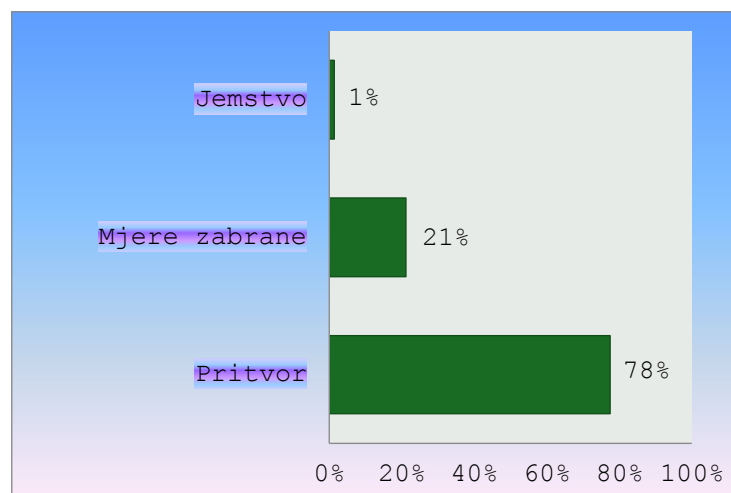
Rezultati istraživanja su pokazali da je u velikom broju slučajeva njih 146 (96%) krivični postupak okončan donošenjem presude na osnovu sporazuma o priznanju krivnje, dok je u samo 4% slučajeva optuženi priznao krivnju (na ročištu za izjašnjenje o krivnji ili na glavnom pretresu). Bitno je istaći da se u preostalim 63 slučajeva nisu koristile pojednostavljane forme postupanja, jer je vođen redovan krivični postupak. Ovakvi pokazatelji su sasvim razumljivi, budući da se radi o krivičnim djelima sa propisanim strogim kaznama, pa sporazumom o priznanju krivnje optuženi unaprijed zna kakva će mu biti izrečena krivična sankcija, dok kod drugih slučajeva priznanja krivnje optuženi nema takvu sigurnost i nalazi se u neizvjesnosti u pogledu sankcije koja će mu biti izrečena. Sličan rezultat u svom istraživanju bilježi grupa autora na čelu sa E. Patsea.¹⁷

¹⁴ Liljana Filipović, Emir Neradin, Osman Alibabić, Olga Pantić, Amir Bajrić, *Analiza kaznene politike u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala*, USAID- “Pravosuđe protiv korupcije u Bosni i Hercegovini”, Sarajevo, 2022, str. 85.

¹⁵ Meliha Sendić, Aida Ćosić, *Analitički izvještaj: Analiza praćenja krivičnih predmeta u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*, Projekat „Kroz lavirint institucionalne zaštite, do ostvarenja prava žrtava trgovine ljudima“, Centar ženskih prava, Zenica, 2020, str. 19-20.

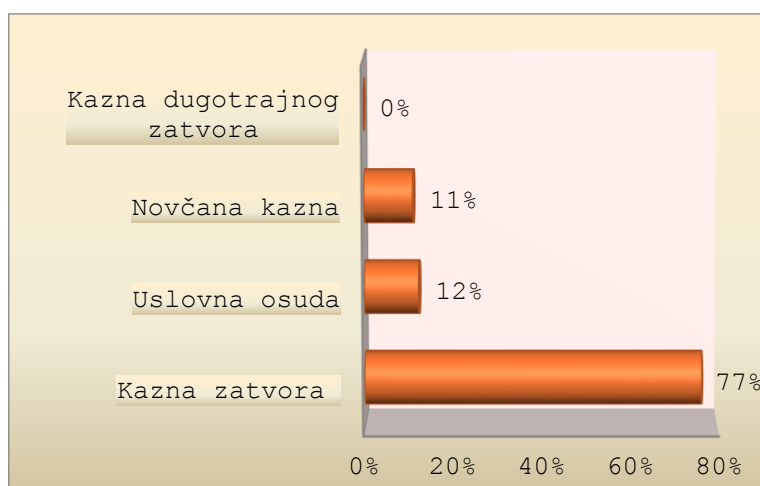
¹⁶ Radule Kojović, Ksenija Jovičević Korać, Bojana Bandović, Katarina Kapuci Lakićević, *Analiza kaznene politike za najteža krivična djela*, AIRE centar, Beograd, 2021, str. 84.

¹⁷ Eirini Patsea, Radu Cotici, Meagan Smith Hrle, Emir Kamenica, Kakhramondzhon Sanginov, Franz Petutschnig, *Izvještaj o praćenju sudskih postupaka na zapadnom Balkanu-Ocjena efikasnosti odgovora pravosuđa na krivična djela organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa*, Centar za prevenciju sukoba-OSCE, Beč, 2024, str. 62.

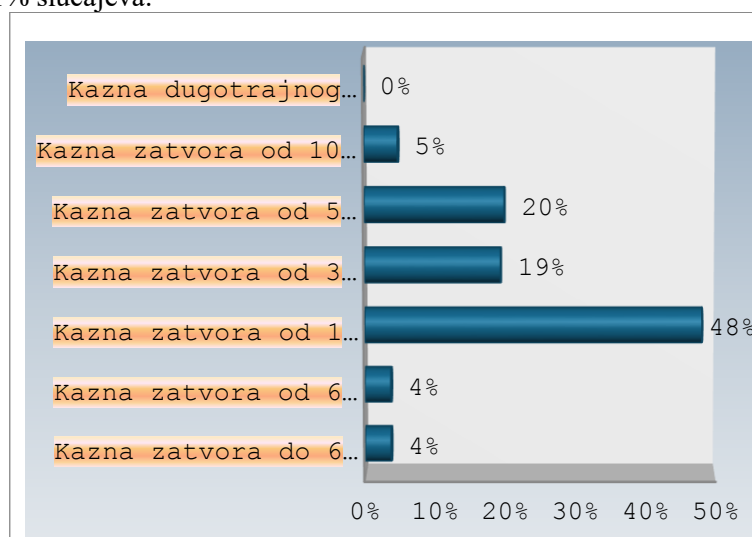
Grafikon 13. *Mjere za osiguranje prisustva osumnjičenog odnosno optuženog u krivičnom postupku*

Kada je riječ o mjerama za osiguranje prisustva osumnjičenog odnosno optuženog u krivičnom postupku, najvećem broju osuđenih njih 158 (78%) je određen pritvor kao najteža mjera, zatim slijede mjere zabrane koje su izricane prema 43 osobe (21%), dok se jamstvo javlja u svega 1% slučajeva. Veliki broj određenih pritvora za organizovani kriminal ne čudi, s obzirom da se radi o veoma ozbiljnim krivičnim djelima koja nerijetko prouzrokuju teške posljedice i ugrožavaju pravni poredak jedne države, a borba protiv ovakvih krivičnih djela predstavlja ogroman izazov. Razlog zbog kojeg se jamstvo javlja u izuzetno niskom procentu možemo tražiti kako u tome što je jamstvo vezano samo za opasnost za bjekstvo, tako i u tome što se radi o teškim krivičnim djelima u kojima je zasigurno iznos jamstva jako visok, a osoba protiv koje se vodi postupak ima jako kratak vremenski rok za uplatu jamstva.

Grafikon 14. *Izrečene krivične sankcije*

U strukturi izrečenih kazni za organizovani kriminal dominira kazna zatvora koja je izrečena u 77% slučajeva (njih 185), dok je uslovna osuda kao alternativna sankcija kazni zatvora izrečena u 12% slučajeva (njih 30). Kazna dugotrajnog zatvora nije izrečena niti u jednom slučaju, dok je novčana kazna¹⁸ izrečena samo kao sporedna kazna uz kaznu zatvora u 11% slučajeva.

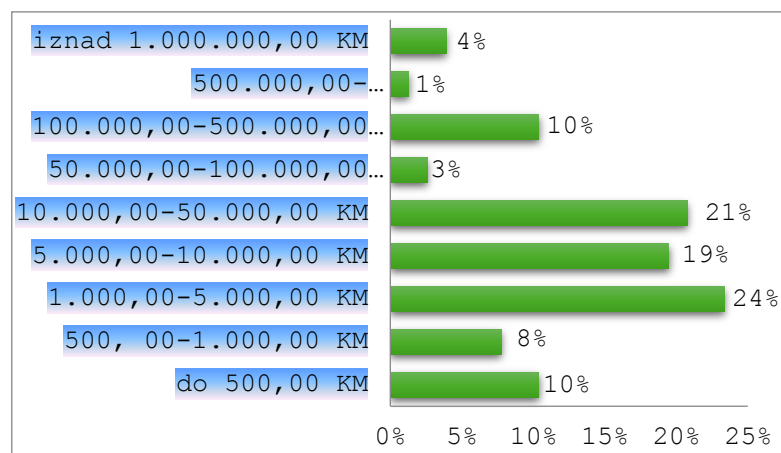

Grafikon 15. Izrečene kazne zatvora

Optuženim za organizovani kriminal u posmatranom razdoblju nadležna sudska vijeća Suda Bosne i Hercegovine su u gotovo polovini slučajeva (njih 89) izrekli kazne zatvora u trajanju od 1 do 3 godine, pa slijede one u trajanju od 5 do 10 godina (njih 37 ili 20%) i u trajanju od 3 do 5 godina (njih 36 ili 19%). Znatno rjeđe su izricane kazne zatvora u trajanju od 10 do 20 godina (5% ili njih 9) i kratkotrajne kazne zatvora do 1 godine sa po 4%. U niti jednom predmetu nije izrečena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 45 godina. Može se zaključiti da se radi o blagoj kaznenoj politici Suda Bosne i Hercegovine kod organizovanog kriminala, a tome je najviše doprinijelo što su sudska vijeća koristila preveliki broj olakšavajućih okolnosti prilikom odmjeravanja kazne i velikih broj donesenih konsenzualnih presuda, odnosno onih koje su donesene na osnovu sporazuma o priznanju krivnje.¹⁹

¹⁸ Interesantno je da je novčana kazna kao glavna kazna izrečena u samo jednom slučaju. Vidi npr. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Mirko Šakić* (broj: S1 2 K 014741 14 K) od 25.04.2014. godine.

¹⁹ Tako je npr. u jednom predmetu nakon sporazuma o priznanju krivnje izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci, koja je kasnije zamijenjena novčanom kaznom u iznosu od 18.000,00 KM, Vidi presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Miroslav Ćosić* (broj: S1 2 K 014792 14 K) od 07.03.2017. godine.

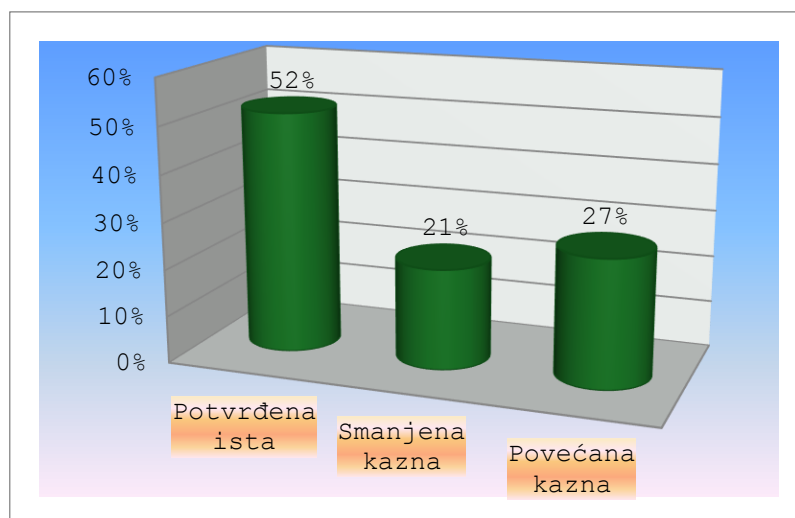
Grafikon 16. *Vrijednost pribavljene protivpravne imovinske koristi*

Osuđenim za organizovani kriminal pred Sudom Bosne i Hercegovine koji su stekli određenu protivpravnu imovinsku korist najčešće je oduzimana vrijednost u rasponu 1.000,00-5.000,00 KM u približno četvrtini slučajeva (njih 18), zatim sa 21%, 10.000,00-50.000,00 KM²⁰ (njih 15) i 19%, 5.000,00-10.000,00 KM (njih 15). U oko 10% slučajeva su oduzimani iznosi u sljedećim rasponima: 100.000,00-do 500.000,00 KM, 500,00-1.000,00 KM. Rjeđe, nekoliko puta (1-3) oduzimana je imovinska korist u sljedećim rasponima: 50.000,00-100.000,00 KM, 500.000,00-1.000.000,00 KM i iznad million KM. Interesantno je to da je najviši pojedinačni iznos oduzete protivpravne imovinske koristi bio 3.885.056,00 KM²¹, a najniži iznos svega 50 Eura, odnosno približno 100,00 KM²².

²⁰ Sud BiH u svojoj praksi kao otežavajuću okolnost cijeni u slučaju da vrijednost pribavljene protivpravne imovinske koristi prelazi iznos od 50.000 KM. Tako je npr. u jednom slučaju višestruko premašen taj iznos i ta okolnost je uzeta u obzir prilikom odmjeravanja kazne kao otežavajuća (Presuda Suda BiH broj: broj: S1 2 K 018652 15 K) od 19.11.2015. godine, Mirko Božović, Hasija Mašović, Jasmina Ćosić Đedović, Manuela Hodžić, Elma Čorbadžić, Jasenko Ferizović, *Procesuiranje predmeta korupcije i terorizma pred Sudom Bosne i Hercegovine*, Sud BiH, Sarajevo, 2017, str. 85.

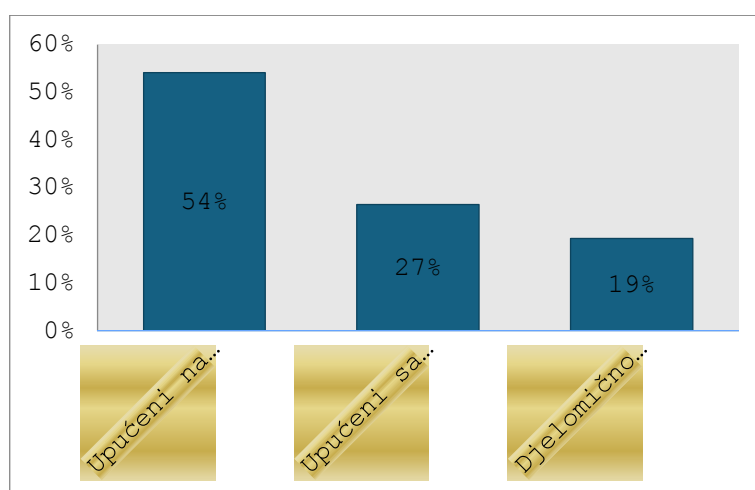
²¹ Vidi npr. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Mladen Kekerović i dr.* (broj: S1 2 K 019659 15 K) od 20.09.2016. godine.

²² Vidi npr. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Milorad Gajić* (broj: S1 2 K 027412 18 K) od 09.11.2018. godine.

Grafikon 17. Drugostepena odluka

Po žalbama na prvostepenu presudu vijeće je u najvećem broju slučajeva 52% (njih 36) potvrdilo prvostepenu presudu, u 27 % (njih 19) je drugostepenom presudom povećana kazna koja je izrečena u prvostepenoj presudi, dok je u 21% slučajeva smanjena kazna u drugostepenom postupku.

Grafikon 18. Rješavanje imovinskopravnog zahtjeva oštećenog

Uz navedeno, bitno je istaći da sudska vijeća Suda Bosne i Hercegovine nisu u niti jednom predmetu u potpunosti usvojila, odnosno riješila imovinskopravni zahtjev oštećenog u krivičnom postupku. Naprotiv, u velikoj većini (81%) predmeta (njih 79) oštećeni su sa svojim konkretnim ili eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućeni na parnični postupak, dok je samo (19%) njih 19 djelimično riješno u krivičnom postupku.

3. Zaključna razmatranja

Organizovani kriminal predstavlja ozbiljan izazov za cjelokupno društvo i državu. On ima značajan uticaj na društvo, ekonomiju i pravosuđe i obuhvata različite djelatnosti u smislu trgovine drogama, trgovine oružjem, trgovine ljudima i razne finansijske prevare. Ova vrsta kriminala dovodi po povećanja troškova policije i pravosudnog sistema, te do povećanja nasilja. Kontinuirana prevencija, edukacija i međunarodna saradnja mogu dovesti do smanjenja organizovanog kriminala.

Rezultati provedenog empirijskog istraživanja pokazuju sljedeće:

- osobe mlađe i srednje životne dobi (30-50 godina starosti) najčešće se pojavljuju kao počinioči krivičnog djela organizovanog kriminala,
- većina osuđenika je stručno osposobljena, a najviše njih u 67% slučajeva ima završenu srednju školu,
- od pojava oblika organizovanog kriminala preovladava krivično djelo neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga u 27% slučajeva, potom slijede krijumčarenje osoba sa 13%, te krivotvorenje isprave,
- najviše su zastupljena metalska zanimanja sa 23%, zatim NK radnici sa 11% i trgovci sa 9%,
- oženjenih/udatih i onih koji su u vanbračnoj zajednici je 66% što je dosta veliki procenat u odnosu na broj neoženjenih/neudatih, razvedenih i udovaca/udovica kojih je 28%, a kada su u pitanju djeca najviše osuđenih ima dvoje djece njih 63 , dok jedno dijete ima njih 56. Ovi podaci pokazuju da se uglavnom radi o porodičnim osobama,
- najviše osuđenih osoba je lošeg imovinskog stanja njih 48%, a dobrog imovinskog stanja je njih svega 3%, u čemu vjerovatno i leži primarni razlog činjenja krivičnog djela organizovani kriminal,
- veliki je procenat i povratnika njih 38 %, što pokazuje da proces resocijalizacije, koji je proveden ranije, nije dao očekivane rezultate,
- u 87% slučajeva osuđeni su bili pripadnici ili pristupili kriminalnoj organizaciji, a u samo 13% slučajeva osuđeni su bili organizatori ili rukovodioci kriminalne organizacije,
- najčešće korištena olakšavajuća okolnost koju su vijeća Suda Bosne i Hercegovine koristila prilikom odmjeravanja sankcije učinitelju krivičnog djela je priznanje krivnje, odnosno učinjenja krivičnog djela u 16% slučajeva, dok je najčešće korištena otežavajuća okolnost bila ranija osuđivanost za isto ili istovrsno krivično djelo koja se javlja u 46% slučajeva,
- u 96% slučajeva krivični postupak je okončan donošenjem presude na osnovu sporazuma o priznanju krivnje,
- najčešće korištena mjera za osiguranje prisustva osumnjičenog odnosno optuženog u krivičnom postupku je pritvor koji je određen u 78% slučajeva,
- u strukturi izrečenih kazni za organizovani kriminal dominira kazna zatvora koja je izrečena u 77% slučajeva, a najčešće izricana kazna zatvora je ona u trajanju od 1 do 3 godine,
- najčešće je, u 24% slučajeva, oduzimana protivpravna imovinska korist u vrijednosti od 1.000,00 do 5.000,00 KM,
- samo u 19% slučajeva je imovinskopravni zahtjev djelimično riješen u krivičnom postupku, dok su u 81% slučajeva oštećeni sa svojim konkretnim ili eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućeni na parnični postupak

- vijeće Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine je u 52% slučajeva potvrdio prvostepenu presudu.

Literatura:

1. Aldina Fejzić, *Regionalna saradnja u borbi protiv organizovanog kriminala na području Jugoistočne Evrope*, Magistarski rad, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2019.,
2. Biljana Simeunović Patić, Miroslav Brkić, Aleksandar L. Jugović, *Socijalne nejednakosti i siromaštvo kao društveni kontekst kriminala*, Godišnjak fakulteta političkih nauka, vol. 2., br. 2, Beograd, 2008.,
3. Branislav Milosavljević, *Organizovani kriminal: preventivni pristup*, Međunarodni problem, Institut za međunarodnu politiku i privredu vol. LXVIII, br. 2-3, Beograd, 2016.,
4. Đorđe Ignjatović, *Izučavanje organizovanog kriminaliteta*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Crimen- časopis za krivične nauke, br. 3, vol. 54, god. XVII, Beograd, 2016.,
5. Eirini Patsea, Radu Cotici, Meagan Smith Hrle, Emir Kamenica, Kakhramondzhon Sanginov, Franz Petutschnig, *Izveštaj o praćenju sudskih postupaka na zapadnom Balkanu-Ocjena efikasnosti odgovora pravosuđa na krivična djela organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa*, Centar za prevenciju sukoba-OSCE, Beč, 2024.,
6. Ena Sikira, *Najveće kriminalne organizacije u svijetu i njihov uticaj na transnacionalni kriminalitet*, Anali Pravnog fakulteta u Zenici, vol. 1, br. 29, Zenica, 2021.,
7. Frederic M. Thrasher, *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*, University of Chicago Press, Chicago, 1973.,
8. Ivan Joksić, Vladimir Božović, *Organizovani kriminalitet kao globalna pretnja*, u: Zbornik radova sa međunarodne konferencije “Organizovani kriminalitet-izazov XXI veka”, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012.,
9. Liljana Filipović, Emir Neradin, Osman Alibabić, Olga Pantić, Amir Bajrić, *Analiza kaznene politike u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala*, USAID- “Pravosuđe protiv korupcije u Bosni i Hercegovine”, Sarajevo, 2022.,
10. Meliha Sendić, Aida Ćosić, *Analitički izvještaj: Analiza praćenja krivičnih predmeta u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*, Projekat „Kroz lavirint institucionalne zaštite, do ostvarenja prava žrtava trgovine ljudima“, Centar ženskih prava, Zenica, 2020.,
11. Mina Zirojević, Dragan Đukanović, Dejan Gajić, *Tradicionalna shvatanja o kriminalu, organizovanom kriminalu i transnacionalnom organizovanom kriminalu*, u: Zbornik radova sa međunarodne konferencije “Organizovani kriminalitet- izazov XXI veka”, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012.,
12. Mirko Božović, Hasija Mašović, Jasmina Ćosić Đedović, Manuela Hodžić, Elma Čorbadžić, Jasenko Ferizović, *Procesuiranje predmeta korupcije i terorizma pred Sudom Bosne i Hercegovine*, Sud BiH, Sarajevo, 2017.,

13. Olivera Bačanović, Nataša Jovanova, *Tranzicija, mladi i kriminalitet*, Zbornik radova: *20 godina od razbijanja SFRJ*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2011.,
14. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Ismet Graca* (broj: X-K-08/638-3) od 08.02.2010. godine.,
15. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Mirko Šakić* (broj: S1 2 K 014741 14 K) od 25.04.2014. godine.,
16. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Mladen Keckerović i dr.* (broj: S1 2 K 019659 15 K) od 20.09.2016. godine.,
17. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Miroslav Ćosić* (broj: S1 2 K 014792 14 K) od 07.03.2017. godine.,
18. Presudu Pretresnog vijeća Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Milorad Gajić* (broj: S1 2 K 027412 18 K) od 09.11.2018. godine.,
19. Radule Kojović, Ksenija Jovičević Korać, Bojana Bandović, Katarina Kapuci Lakićević, *Analiza kaznene politike za najteža krivična djela*, AIRE centar, Beograd, 2021.,
20. Sheelagh Brady, *Organizovani kriminal u BiH- tihi rat koji iz zasjede vode bezubi tigrovi ili rat koji još nije vođen?* Sarajevo, 2012.,
21. Vanda Božić, Suzbijanje organiziranog kriminaliteta u svjetlu pozitivnog kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske, u: Zbornik radova "Suzbijanje organizovanog kriminala kao preduslov vladavine prava" , Vršac: Institut za uporedno pravo u Beogradu, 2016.,
22. Vera Stojarova, *Organized Crime in the Western Balkans*, HUMSEC Journal, no. 1, Graz, 2007.,
23. Zvonimir Dujmović, *Opseg i kretanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1992. do 1997. godine*, Kriminologija i socijalna integracija, vol. 5, br. 1-2, Zagreb, 1997.
24. Željko Bjelajac, Jelena Matijašević, *Značaj borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala u procesu pridruživanja zemalja Zapadnog Balkana Evropskoj uniji*, u: Konferencija- Evropska unija i Zapadni Balkan-izazovi i perspektive: Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2013.

Maja Iveljić, Ph., D. assistant professor

Faculty of Law, University of Tuzl

Amar Lukavačkić, Ph.,M.

PhM candidate at Faculty of Law, University of Tuzla

PROCESSING OF ORGANIZED CRIME IN COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: Organized crime is a serious threat to every country, including Bosnia and Herzegovina, and the fight against it is a great challenge for the judicial system and the safety of citizens. Despite the efforts of the authorities, organized crime is evolving to adapt to new technologies, all in order to avoid detection and punishment. In the paper, the authors will conduct empirical research for a total of 160 cases of organized crime related to the prosecution of perpetrators of the same criminal offense before the Department for Organized Crime, Economic Crime and Corruption of the Court of Bosnia and Herzegovina in the period from 2005 until today. Therefore, the subject of the research is the prosecution of perpetrators of organized crime before the aforementioned court. The variables used in the research are: perpetrator's age, perpetrator's occupation, perpetrator's level of professional education, perpetrator's marital status, perpetrator's number of children, perpetrator's property status, perpetrator's previous convictions, position in an organized criminal group, form of organized crime, imposed security measures, summary forms of procedures used to resolve criminal proceedings, pronounced criminal sanctions for organized crime, mitigating circumstances, aggravating circumstances, value of acquired illegal property benefits, the property claim of the injured party and the number of criminal cases of organized crime where the prison sentence was reduced or increased in the second instance procedure. In the indicated period, before the Court of Bosnia and Herzegovina, 215 perpetrators of organized crime were finally convicted, while 117 of them were acquitted, and the verdict rejecting the charge was passed for 15 of them. Among the forms of organized crime that have been prosecuted, the most common is illegal traffic in narcotic drugs (81), smuggling of persons (38), and document forgery (21), followed by robbery, money laundering and human trafficking with 15 cases each.

Keywords: organized crime, criminal procedure and punishment, Court of Bosnia and Herzegovina, empirical research